

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
95. szám, 2019. szeptember

Tartalom:

Rovarász emlékek — Sajtófigyelő — Rövid hírek

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

A Rovarász Híradót alapította 1989-ben:
Nagy Barnabás

Felelős szerkesztő: Haltrich Attila (HA)

Szerkesztőbizottság: Balázs Klára (BK),
Merkl Ottó (MO), Koczor Sándor (KS),
Nagy Barnabás (NB), Puskás Gellért (PG),
Rédei Dávid (RD), Rozner István (RI), Szalóki Dezső (SzD), és Szócs Gábor (SzG).

Szerkesztőség:

SZIE, Kertészettudományi Kar, Rovartani
Tanszék,
1118 Budapest, Ménesi út 44.
Telefon: 3057219
drótposta: haltrich.attila@kertk.szie.hu

Magyar Rovartani Társaság (MRT)

1088 Budapest, Baross utca 13.

www.rovartani.hu

A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovarotani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2018)

Elnök:	Vig Károly
I. alelnök:	Merkl Ottó
II. alelnök:	Szócs Gábor
Titkár:	Puskás Gellért
Előadásszervező:	Koczor Sándor
Szerkesztő:	Merkl Ottó
Pénztáros:	Szalóki Dezső
Ellenőr:	Balázs Klára
Jegyző:	Szőke Viktória

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekén a **SZIE Kertészettudományi Karán**, az „E” épület E/2 termében (Budapest XI., Ménesi út 45), délután 4 órakor.

Illusztráció

Címlapon:

Vörös palmaormányos -

Rhynchophorus ferrugineus (Olivier,
1790)

(Coleoptera: Curculionidae)

Festmény: Varga Zsófia

(@HirviArt), Ujvári Zsolt fotóját
felhasználva (@zsoltujvarinature)

Hogy milyen címlapkép kerüljön az RH-ra, másfél évtizeddel ezelőtt nem igazán volt választás kérdése. Mivel a sokszorosítás fénymásolóval történt, igazán csak a rajzok mutatnak jól, fényképekkel, akár színes, akár fekete-fehér, nem volt értelme próbálkozni.

Akkor Pataki Ervin bácsi (Isten nyugosztalja!) mentette meg a helyzetet azzal, hogy a pauszpapírra, tussal rajzolt könyvillusztrációit szabad felhasználásra (titokban) átadta két terjedelmes mappában. Igaz, hogy ezek a rajzok szinte kivétel nélkül növényvédelmi szempontból „káros” fajok voltak, és szinte sosem kapcsolódtak az adott lapszám híreihez vagy írásaihoz, de ennek akkor nem volt jelentősége. Miután a rajzokat digitalizáltam, majd rendszertani kategóriák szerint csoportosítottam, már csak arra kellett vigyáznom, hogy lehetőleg ugyanaz a kép ne kerüljön fel még egyszer valamelyik lapszámra (egyszer azért sikerült elhibáznom...).

Aztán, pár éve, ahogy mind többen kérték csatolva a lapszámokat (tehát digitálisan), lehetőség nyílt akár színes felvételeket, festményeket is beszúrni.

Mivel Ervin bácsi 100 éves kora után is megjelent a rovarotani üléseken, és tudtam, mennyire örül, ha az ő rajza van a címlapon, továbbra is azokkal illusztráltam a számokat. Ilyenkor hosszasan szorította a kezemet, és felváltva köszöntük egymásnak a lehetőséget: én neki, ő nekem.

Most viszont úgy tűnik, új korszak kezdődik a „címlaptörténetben” azzal, hogy Varga Zsófia (MSc hallgató) felajánlotta segítségét. Nemcsak azt, hogy rovarokat fog rajzolni-festeni számunkra, de azt is, hogy azok mindig az adott lapszámhoz fognak kötődni. Ez már igazi minőségi ugrás!

HA

Rovarász emlékek

Több mint negyven éve történt...

1977-ben az ELTE biológus hallgatója voltam. Egyetemünk többek között a Tbiliszi Állami Egyetemmel is kapcsolatban állt, így lehetett jelentkezni Grúziába, négy hetes nyári terepgyakorlatra. Jelentkeztem. Bevettek a csapatba. Két tanárunk vezetésével így jutottunk el nyolcan, hallgatók, grúz tájakra (július 2–29.). Volt köztünk madarász, Török János (aki később az ELTE Állattrendszertani és Ökológiai Tanszéken folytatta az ornitológiát, úgy is, mint a tanszék vezetője), és aki már ott Grúziában is fáradhatatlanul pásztázta távcsövével az eget. Voltak közöttünk olyanok is, akik akkortájt páfrányokkal foglalkoztak (Révész Gábor és Kiss Ágnes). Én a rovarászokat képviseltem. Sok élmény még most is elevenen él bennem az útról, mások elhalványultak. De nem is az élménybeszámoló a célom, hanem csupán az, hogy egy nemrégiben tartott évfolyam-találkozó alkalmával a szekrényem zugából előkerült néhány “kincset” bemutassak. Egy fényképről és egy ceruzarajzomról van szó. Az út során sikerült néhány lepkét gyűjtenem. Mintegy száz példányról lehet

FELT:
 MELANARGIA SUWAROVIVS ♀
 GRÚZIA
 TBILISZI
 1977. VII. 11.
 Rj. Sücs S.

KÖZLÉKÉV:
 MELANARGIA SUWAROVIVS
 GRÚZIA
 KAUKÁZUS
 KAZBEGI
 1977. VII. 14.
 Rj. Sücs S.

LELT:
 MELANARGIA GALATHEA
 GRÚZIA
 TBILISZI
 1977. VII. 5.
 Rj. Sücs S.

Alattuk pedig, összehasonlítással, egy Grúziában gyűjtött, de nálunk is országsszerte gyakori közönséges sakktablalepke (*M. galathea* L., 1758) szerepel.

Foto: Sücs, 1994. Jan.

Melanargia russiae Esper 1783 (syn. *M. suwarovius*) és *M. galathea* L. 1758 sakktablalepkék (gyűjteményi példányok: MTTM Állattára Lepkegyűjtemény, Budapest)

Musei nationalis hungarici 105: 179–198; magyarul: Bálint Zsolt 2013, *Természet Világa* 144(12): 553–555.). Azonban több helyütt a világban még szerencsére népes populációi élnek. Így Grúziában is. Élénken emlékszem mindkét ottani példány megpillantására.

A nőtényt a Tbiliszi tözsomszédságában lévő Bagebi feletti xerofil magasfüves hegyoldalon pillantottam meg, kb. 700 m-es magasságban. (Bagebi poros falucska volt akkor, ám ott „pompázott“ a szocreál stílusú nemzetközi kollégium, ahol el voltunk szállásolva.) Meglepően gyorsan repült. Akkor még nem tudtam, hogy melyik faj lehet, de azt azonnal láttam, hogy egy „jó“ sakktablalepke.

A hímét pedig Kazbegi felett (a falu 1740 m-en fekszik a híres grúz hadiút mentén, a Kaukázus hegyvonulatában), a falu feletti hegyoldalon, a Szentháromság templom (kb. 2000 m) közelében vettem észre. Itt derékig érő, üde zöld virágos rét borította a hegyoldalt. A hímről már az első pillantásra tudtam, hogy a híres *suwarovius*. Fantasztikus élmény volt ennek a nálunk már kihalt fajnak a fűről fellibbenő, ide-oda repdeső példányaival találkozni.

A rá következő napon Kazbegi közelében egy kopár, sziklás oldalvölgybe sétáltunk fel egy darabon. Pazar látvány fogadott visszanezve a fő völgyben meghúzódó falucsákra és a föléje tornyosuló hegygerinc csipkés csúcsaira.

A látvány olyannyira megragadt bennem, hogy Magyarországra történő visszatérésünket követően nem sokkal emlékezetből megrajzoltam a tájat. Az összbenyomást örökítettem meg természetesen. Nem tudom, hogy másoknak mond-e egyáltalán valamit ez az amatőr rajzocska, de bennem szép emlékeket idéz.

Vajon milyen lehet Grúzia most, hogyan festhetnek ezek a tájak több mint negyven év múltán? És hogyan fognak kinézni majd negyven év múlva?

Szőcs Gábor

Gábor rajzát látva elfogott engem is a kíváncsiság, hogy vajon hogy nézhet ki (most) az a vidék, ahol lepkészett, és amiről a rajzot készítette?

1977 óta nagyot változott a világ, ma már elég beírni valamelyik település nevét ahhoz, hogy a legjobb képeket róla megcsodálhassuk.

És tényleg! Lélegzetelállító felvételek tucatjai, sőt, egy magyar nyelvű útleírás is hamarosan előke-rült a böngészés során. Természetesen pont azt a szöveget, ahonnan a rajz készült, nem sikerült megtalálnom, de a közeli sziklás hegyoldalakat, a települést (ma már másként hívják: Sztepancinda v. Stepantsminda), igen.

HA

Fotó: Shad Bajunaid

Középen Kazbegi, vagy más nevén Stepantsminda, fölötte pedig a Kazbek hegy (5047 m) hóborította csúcsa

Magyar nyelvű blog: <https://csurtus.blogrepublik.eu/2012/07/20/gruzia-kazbegi/>

Sajtófigyelő

Sáskainvázio Las Vegasban. Július végén végigsöpört a magyar médián is a hír (látványos fotó és filmfelvételekkel illusztrálva!), miszerint hatalmas sáskatömeg keseríti meg esténként a Las Vegasiak életét. Ha valakit érdekelt, rövid keresgélés után arra is rájöhetett, hogy a néha szöcskének, máskor sáskának nevezett rovar a *Trimerotropis pallidipennis*, angolul: pallid-winged grasshopper (https://en.wikipedia.org/wiki/Pallid-winged_grasshopper), amit magyarra fordítva mint „sápadt szárnyú sáska” emlegettek a hírforrások. Jeff Knights nevadai entomológus szerint azonban a lakosoknak és a látogatóknak nem kell aggódniuk a fakószárnyú sáskák miatt. A rovarok semmilyen betegséget nem hordoznak, nem is csípnek, és semmilyen kárt nem okoznak a fák leveleiben (azaz nem mezőgazdasági kártevők). „Általában gyomnövényekkel táplálkoznak. Amikor ilyen sokan megjelennek, az azt jelzi, hogy északra vonulnak” – írta blogjában Knights, hozzátéve ugyanakkor, hogy még egy pár hétig a térségben lesznek a rovarok.

Hogy mekkora tömegben voltak jelen a rovarok, mi sem jelzi jobban, mint hogy az amerikai National Weather Service radarképe alapján Las Vegas fölött egyszerre két dolgot lehetett látni: egy viharfelhőt és egy rovarokból álló jókora masszát.

Katona Gergely és HA

Fotó: Sanjay Acharya

https://hvg.hu/tudomany/20190730_las_vegas_szocske_saska_rovarinvazio

<https://www.origo.hu/nagyvilag/20190728-brutalis-saskainvazio-keseriti-meg-las-vegas-eletet-video.html>

https://index.hu/techtud/2019/07/29/szocskeihadak_keseritik_a_las_vegas-iak_eletet/

Rövid-hírek

Bogarászás a Szebeni-havasokban

A Szebeni-havasokban 2011 júliusában volt már alkalmunk bogarakat gyűjteni az ott megrendezett Rovarász tábor idején. A szállásunk akkor az alacsonyabban fekvő Stezii-völgyben volt, így magasabb helyekre csak némi nehézség árán, néhány alkalommal jutottunk el.

Az idei tábor során a jóval nagyobb tengerszint feletti magasságban lévő Poplakán, Szebenjuharos mellett szálltunk meg. A gyűjtések a tágabb környéken, a szállásról viszonylag könnyen elérhető élőhelyekre összpontosultak. Viszonylag gazdag anyag került elő a völgy irányába nem túl meredeken lejtő patakvölgyben, ahol az itt is nagy károkat okozó tavaszi szárazságtól menedékre lelhetek a vidékre általánosan jellemző nagyobb nedvességigényű fajok. A futóbogarak közül a szívesfutók (*Nebria* sp.) mellett alpesi kistutót (*Platynus scrobiculatus*) és cirkelőfutókat (*Cychnus semigranosis* *Cychnus caraboides*), valamint több általánosan elterjedt gyorsfutófajt (*Bembidion* sp.) is találtunk. Rostálással hollywoodi és ormányosbogarak mellett több apró fűgéfutóncot (*Trechus* sp.) is fogtunk. A többi bogárcsalád képviselői határozottan alulreprezentáltak voltak. Cincérből még a Déli-Kárpátok fenyveseiben általánosan elterjedt és gyakori, nagyméretű alhavasi virágcincérnek (*Lepturobosca virens*) és a bajnócacincérnek (*Pachyta quadrimaculata*) is csak néhány egyede került elő a mindenhol szokatlanul gyér ernyősvirágzatú növényekről. Az ilyen élőhelyeken különben általában nagy faj és egyedszámú lágy-, levél- és ormányosbogaraknak csak a különben is gyakori fajait fogtuk kis példányszámmal.

A szállástól magasabb hegyvidéki területekre a szebenjuharosi sífelvonó felső állomásától kiindulva jutottunk el. Ezeken a területeken főleg lucosokban és patak völgyekben, nagyjából 1600 méter feletti helyeken gyűjtöttünk. Itt is inkább futóbogarak kerültek elő. Rönkök alatt a kárpáti fenyvesekre jellemző pontozott gyászfutón (*Pterostichus foveolatus*) kívül további ritkább gyászfutófajokat (pl. *Pterostichus rufitarsis*, *Pterostichus jurinei*) találtunk. Értékesebb adatnak számítanak a páfrányokról kopogtatott hegyvidéki avarfutó (*Leistus piceus alpicola*), a vöröslő avarfutó (*Leistus terminatus*), valamint a fürge kéregfutó (*Dromius agilis*). A szárazabb helyeket a fényesen csillogó érces tarfutó (*Calathus metallescens*) jelezte.

Fotó: Hark Uwe

A szállás környéki fenyvesekben lerakott talajcsapdáink sok futóbogarat gyűjtöttek. A min-ták összeszedése közben a futrinkafajok közül a bőrfutrinkát (*Carabus coriaceus*), a kékfutrinkát (*C. violaceus*), a kárpáti futrinkát (*C. linnei*), a domború futrinkát (*C. glabratus*) és az aranyfutrinkát (*C. auronitens*) azonosítottuk. Ezek a fajok a Kárpátokban szinte mindenütt megtalálhatók.

A bogárgyűjtés szempontjából a hét fénypontja volt, mikor elutaztunk a Bâlea-tóhoz, a Fogarasi-havasokba. Itt először 2001-ben gyűjtöttünk, a rovarásztábor idején, majd 2011-ben, amikor – csakúgy, mint most – a Szebeni-havasokból látogattunk el ide. Az első alkalomtól eltelt csaknem húsz év alatt a tömegturizmus a tóparton jelentősen megnövekedett, mivel új építmények, hatalmas parkoló és különféle árusok hada növelte aggaszó mértékben a környezeti terhelést. A gleccser-völgy legmagasabb részén, északi kitettségű lejtőn, az olvadó hó mellett és szivárgó, csepegő hólével átjárt nedves helyeken, kövek alól, a rendelkezésre álló röpké néhány óra alatt jelentős számban fogtunk magashegyi futóbogarakat. Többek között alhavasi futrinkát (*Carabus irregularis*), gyászfutókat (pl. *Pterostichus morio*) és fürgefutoncokat (*Trechus* sp., *Duvalius* sp.). A Déli-Kárpátokban endemikus röpképtelen gyalogormányosok (*Otiorhynchus* sp.) és talajszinten élő levelészek (*Chrysolina* sp.) közül viszont keveset találtunk.

Az anyag teljes feldolgozása ugyan még várat magára, de elmondható, hogy a hegyvidéken is egyre erősebb és ismétlődő szárazság folytán kedvezőtlenebb élőhelyi viszonyok mellett, összességében viszonylag gazdag zsákmánnyal tértünk haza.

Tallósi Béla (Szolnok) és Kutasi Csaba (Zirc)

Fotó: Hark Uwe

A talajcsapdázott rovaranyag rendezése. A képen Tallósi Béla és Hérák Hanna, az idei táborozás legelke-
sebb résztvevője

5. Országos Lepkésztalálkozó (OLT) a Hortobágyon

2019. július 25-27. között ötödik alkalommal rendezték meg a hazai lepkészek találkozóját, amelynek ezúttal a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság adott otthont.

A konferencia lehetőséget teremtett a természetvédelmi szakemberek, kutatók, lepkékkel foglalkozók és a rovarok e különleges csoportja iránt érdeklődők közötti tapasztalatcserére, illetve kapcsolatépítésre.

A rendezvényen megjelenő 58 résztvevő a szakmai programok során tíz – széles területet felölelő – előadást hallgathatott meg. Az előadások témáját képezte a faunisztikai és tudományos eredmények bemutatása, a hernyónevelés tapasztalatainak megosztása, a hamarosan megjelenő *Magyarország nagylepkéinek határozója* c. kiadvány ismertetése, illetve számos fajspecifikus vizsgálat eredményeinek prezentálása.

Az előadói ülések közötti műhelymunka és a kerekasztal-beszélgetések pedig további színesítő elemként adtak betekintést a fajmegőrzési tervek, a lepke-visszatelepítések és az európai bagolylepkefauna érdekes kérdéskörébe.

A találkozó elméleti ismereteket közvetítő része után a terepi programok alkalmával a Hortobágy két emblematisz lepkéjének – a nagy szikibagoly (*Gortyna borelii lunata*) és a sztyepplepke (*Paracossulus thrips*) – élőhelyeit, kimutatásukra alkalmazott módszereket és természetvédelmi kezelési gyakorlatokat ismerhették meg a résztvevők.

Patalenszki Adrienn (Debrecen)

Fotó: Patalenszki Adrienn

Az V. OLT résztvevői a Tihanyi Gábor (HNPI Őrszolgálatvezető helyettes) által vezetett terepi programon.

Fotó: Tihanyi Gábor

Eladóiülés az V. OLT-on

A SZIE Kertészettudományi Kar hallgatóinak sikeres szereplése a XXXIV. Országos Tudományos Diákköri Konferencián

Agrártudományi Szekció, 2019. április 16–18.

A Kertészettudományi Karról a konferencián 25 hallgató 27 tudományos munkájának eredményét mutatta be. Összesen 3 első, 7 második és 6 harmadik helyezést, továbbá 7 különdíjat nyertek. Rovartani témában a következő eredmények születtek.

Növényvédelmi B. tagozat

II. helyezett: Molnár Csilla Növényorvos MSc: **Rovartani Tanszék/Növénykórtani Tanszék** *Levélbolhafajok előfordulása kajszibarack-ültetvényekben Gönc térségében.*

Konzulensek: Péntes Béla, Ádám János, Radácsiné Hári Katalin, Koncz László

III. helyezett: Jenei Lajos Növényorvos MSc: **Rovartani Tanszék/Zöldség- és Gombatermesztési Tanszék** *Gombaszúnyogok válaszreakciója különböző intenzitású fényre.*

Konzulensek: Fail József, Kecskeméti Sándor, Geösel András, Egri Ádám

Küldöndj: Sisa Tamás Növényorvos MSc: **Rovartani Tanszék** *Az *Aphis pomi* DeGeer és az *A. spiraecola* Patch (Hemiptera: Aphididae) fitnessze és abundanciája ökológiai és konvencionális almaültetvényekben a Kárpát-medencében.* Konzulensek: Markó Viktor, Borbély Csaba, Markó Gábor.

Fotó: Balázs Gábor

A SZIE Kertészettudományi Karáról érkezett résztvevők

Vörös palmaormányos előkerülése a Közép-Tisza-vidéken

Ez év júniusában a Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet nyugalmazott tájegységvezetője, Lőrincz István azzal keresett meg telefonon, hogy Nagykörűben, a saját kertjében különleges ormányosbogarat talált. Az elmondása alapján a széki zsuzsokra gondoltam, hiszen annak is vannak vöröses változatai, főleg, ha az egyedek még nem színeződtek ki teljesen.

Amikor átvettem a már kiszáradt bogarat, kiderült, hogy az a különböző fórumokról számomra már ismert vörös palmaormányos, a *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier, 1790) imágója. A faj 2018-ig még mint igen nagy veszélyt jelentő kártevő szerepelt az Európai Közösségbe történő behurcolásának és Közösségen belüli elterjedésének megelőzése elleni szükséghelyzeti intézkedésekről szóló határozat listáján.

Az eredetileg Dél-Ázsiában és Melanéziában honos faj már az 1980-as években megjelent egyes arab országokban. Nem alap nélkül tartják veszélyes és inváziós fajnak, mert ahol felbukkan, ott rövid időn belül a pálmafajok többségét súlyosan károsítja vagy elpusztítja.

Napjainkban már minden kontinensen előfordul, ahol elég meleg van számára, illetve azokban a térségekben, ahol az éghajlat alkalmas a tápnövénypálmák áttelelésére. Az ezredforduló utáni első évtizedben elérte a Nyugat-Mediterráneumot, és egyre több helyen jelent egyelőre alig kezelhető problémát. Általános elterjedésével az Európai Unió déli államaiban, immár okafogyottá vált szerepeltetése a fent nevezett listában.

Az, hogy ez a melegebb égtájakra jellemző bogárfaj milyen úton-módon került a Közép-Tisza-vidékre egy falusi kertbe, egyelőre nem tisztázott. A megtalált példány már nem élt az előkerülés pillanatában, és kisebb sérülés is látható rajta. Újabb fejlemény, hogy amint híre ment, miféle állat jelent meg a faluban, a környékről mások is állítják, hogy nemrég láttak ugyanilyen nagy, vörös furcsa kinézetű bogarat.

Tallósi Béla (Szolnok)

Fotó: Tallósi Béla

A begyűjtött vörös palmaormányos példány, valamint előkerülésének helye Google-térképen megjelölve (Nagykörű)